

Det vackra "lättsamma" sommar-slottet Sanssouci med terrasserna (ovan).

Det runda Kinesiska tehuset i Park Sanssouci i Potsdam (nere t v).

Kvadrigan på Brandenburger Tor, en gång Napoleons stöldgods (nere t h).

Berlin

– slottens och museernas Mekka

Det tog nästan ett halvsekel innan Europa fick tillbaka hela sitt Berlin. Nu när tyskarna har hunnit städa upp och putsa på sin ståtliga stad, reser svenskarna hit som aldrig förr. Check-in stannade en weekend med Berlins kulturarv i blick.

Text och foto **Peter Hanneberg**

Trots allt resande runt vida världen är detta vårt första besök i Berlin. Det korta avståndet får en att tycka att dit hinner man alltid, det ligger ju granngårds. Under lång tid var inte Berlin heller något lockande resmål. Först låg det inklämt som en hotad enklav mitt i sovjetsatelliten Östtyskland i 45 år. Sedan revs muren 1989 och Berlin blev en del av det nedgångna Östtyskland, även om Östtyskland nu tillhörde Västtyskland...

Hela rasket döptes kort, klokt och neutralt till Tyskland. Sedan dröjde det länge innan man hade lyckats röja efter ryssarna så det blev attraktivt. Ett annat problem var SAS ockerpriser under monopolismens tidevarv. Men nu har de sänkt dem för att kunna konkurrera med lågprisbolagen. Jaha, så det gick att hålla lägre priser i alla fall?

Det bekymmersfria slottet

Det första vi gör efter ankomsten till Berlin och incheckningen på Hotel Estrel är att ta tunnelbanan så långt det går utanför Berlin, till en annan stad i en annan delstat. Längre har jag velat se Potsdam, huvudstaden i Brandenburg, med dess grönlummiga oas Sanssouci. Parken är en grön jättelunga på tre kvadratkilometer där vackra slott och paviljonger avlöser varandra.

Det pampigaste är Neues Palais som ritades åt Fredrik den Store och uppfördes under 1760-talet, en monumental byggnad i barockstil med 200 rum.

Motsatsen är det senare Charlottenhof med bara en våning, byggt på 1820-talet åt dåvarande kronprinsen Fredrik Vilhelm i nyklassicistisk stil. Ett tredje slott är Orangeriet och vi stannar också en stund vid det runda Kinesiska tehuset. På verandan som går runt denna ovanliga paviljong sitter förgyllda, kinesiska statyer i naturlig storlek och dricker te. Kinesiskt siden, porslin och design var inne under rokokoperioden i mitten av 1700-talet.

Men det är Schloss Sanssouci som håller oss kvar längst. Även detta rokokopalats uppfördes åt Fredrik den Store – som egentligen hette Fredrik II och var kung av Preussen 1740–1786. Det är lätt att trivas runt slottet därför att arkitekturen och ornamenteringen, lusthusen, terrasserna med klängande vinrankor, statyerna och fontänen bjuder på en så lättsam och lekfull, smått förtrollande atmosfär.

Fredrik hade haft en tuff barndom där pappa kungen var en hatad hustryrann som låste in sonen i ett fort när han av förstäliga skäl försökte fly till England. Från sitt torn tvingade kungen honom att se på när hans bästa vän avrättades som straff för planeringen av Fredriks misslyckade flykt. Mot denna svärmodiga bakgrund är det speciellt intressant att uppleva detta slott, vars namn betyder ”bekymmersfri”. Det påbörjades några år efter att Fredrik II själv hade krönts till kung och var den första byggnaden som uppfördes i Sanssouci-parken. Det känns som om han medvetet skapade slottet som en sinnlig motvikt och vacker protest, riktad mot sin svåra barndom och avskydde far.

Kulturens stad

Under en kort weekend i denna magnifika Kulturstad så nära Stockholm försöker vi hinna se ett urval av dess kulturarv och museer, och gärna någon ▶

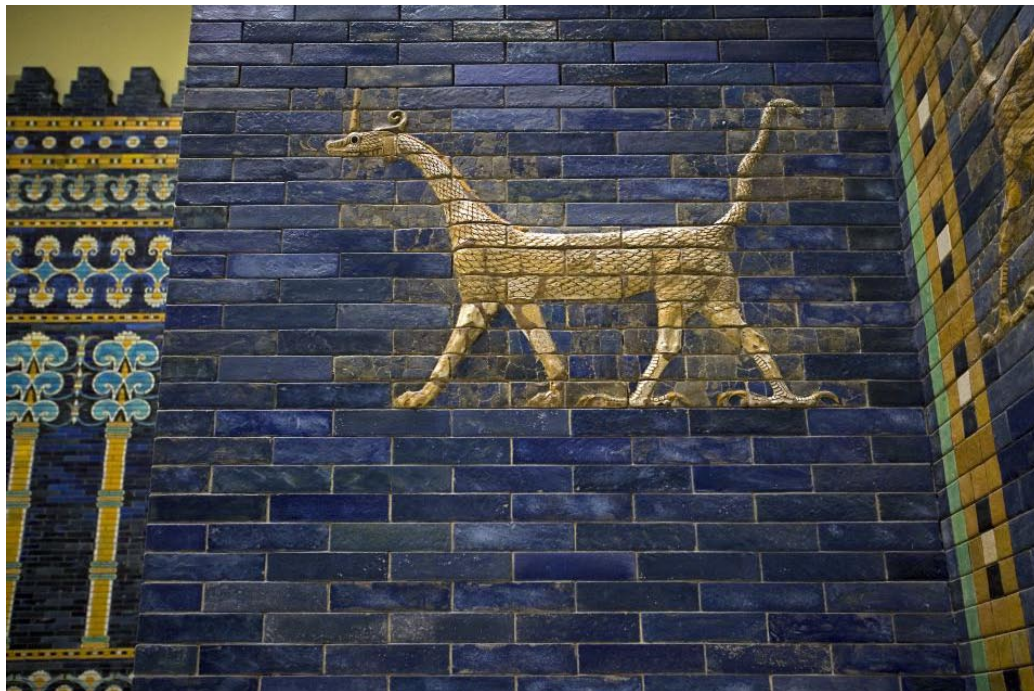
Alexander Calandrellis staty av museivännen Fredrik Vilhelm IV framför Alte Nationalgalerie (ovan t v).

Drottning Nefertiti från faraonernas Egypten, ett mästerverk och museets stora attraktion. Altes Museum, Berlin. (ovan t h).

Gudinnan Athena från Parthenon. Golvmosaik från Palats V i Akropolis. Pergamonmuseet, Berlin. (nedan t v).

Entréhallen i Altes Museum med magnifik kupol inspirerad av Pantheon i Rom. Altes Museum, Berlin. (nedan t h).

Ishtarporten från Babylon (500-tal f Kr) med basrelief av en sirrush, drake med örn- och lejonfötter. Pergamonmuseet, Berlin. (t h).

konstutställning. Det är sista helgen i september och vi hamnar mitt i Berlin Maraton, det 33:e i ordningen. Vi blir nästan nertrampade av svettiga löpare när vi korsar avenyerna. De ruschar nedför Berlins mest berömda gata Unter den Linden och bildar en sportig förgrund när vi fotograferar barockarsenalen Zeughaus från 1706. Det pampiga palatset kröns av vishetens gudinna Minerva och är tyskhistoriskt museum sedan 55 år tillbaka.

Vi följer Unter den Linden till Brandenburger Tor, denna port för giganter som blivit Berlins kännemärke nummer ett. Arkitekturen är grekisk-antik och symboliserar porten till Akropolis. För preussarna blev den en symbol för segern när staden fick tillbaka "kvadrigan" som Napoleon hade stulit. Den berömda skulpturgruppen Quadriga på toppen av den nyklassicistiska kolonnaden föreställer ett fyrspann hästar som drar en tvåhjulig, romersk kapploppsvagn. Gudinnan i vagnen håller en segerstav med det preussiska järnkorsket och örnen.

Senare utnyttjades och solkades järnkorsket och örnen tyvärr ned som symboler av Hitler. En kort promenad från Brandenburger Tor besöker vi ett annorlunda och helt nytt minnesmärke över det tragiska öde som drabbade miljontals oskyldiga judar på grund av just denne psykopat. Minnesmonumentet för mördade judar i Europa slutfördes 2005 av New Yorkarkitekten Peter Eisenman. Fyrkantiga betongblock bildar långa rader och kvarter med gränder emellan. En del block ser man över, andra är betydligt högre än en människa varför man vandrar i en skog av betongpelare. Ett storverk som är både märkvärdigt och

tankeväckande! Ett annat är det speciellt designade, nya Judiska museet som inte bör missas.

Vi promenerar förbi Checkpoint Charlie, som var det enda hål i Berlinmuren där det var möjligt för utlänningar att passera mellan Väst- och Östberlin. Japanska turister fotograferar varandra framför vaktornet, men det finns inte mycket att se här. Går man gatan ner kommer man till ett längre avsnitt av muren som lämnats kvar som minne över denna dystra epok i centraleuropeisk historia.

Berlin är också konstutställningarnas stad. När vi följer Potsdamer Strasse från Potsdamer Platz kommer vi snart till de kvarter som kallas Kulturforum. Här ligger ett av världens främsta gallerier för europeisk konst, från 1200-tal till och med 1700-tal. Alla de stora hänger här. Under vår weekend i Berlin hösten 2006 har vi turen att pricka in en suverän Rembrandtutställning, 80 oljemålningar inlånade från hela världen, liksom material till två parallella utställningar med etsningar resp. skisser av Rembrandt. Allt med anledning av mästarens födelsedag, som kunde fira 400 år i föl.

Museernas egen ö

Var annars ska Berlins världsberömda museer ruva om inte på Museumön? Den avlånga holmen i floden Spree anses dessutom vara Berlins första boplatz. Den som satt här i vattenbrynet på 1200-talet och försökte fiska dagens måltid skulle bli förvånad om han lyfte blicken idag. Det var kejsar Fredrik Vilhelm IV som satte igång byggandet året efter sitt trontillträde 1840. Redan som kronprins hade han gått och grunnat på sin idé att viga ön åt konsten och vetenskapen. De palatslika byggnaderna som han lät

uppföra återspeglade Tysklands växande storhet och enorma summor betalades för att köpa in konst. Antikviteter och arkeologiska fynd strömmade till ön.

Preussarna blev aktiva med utgrävningar i Egypten tack vare Fredrik Vilhelm IV. 1842 skickade han exempelvis iväg doktoranden Karl Richard Lepsius att gräva i Egypten, på rekommendation av självaste Alexander von Humboldt som tillsammans med sin bror hade grundat Berlins universitet. Lepsius blev en av tidernas största egyptologer och en värdig efterföljare till fransmannen Champollion, mannen som hade lyckats dechiffrera hieroglyfskriften tjugo år tidigare. Inne i hjärtat av Gizas stora pyramid finns en hieroglyfisk inskrift av sent datum, 1842! Lepsius ristade själv in den för att hedra Fredrik Vilhelm IV som gjort expeditionen möjlig. Lepsius hade i gengäld med sig 15 000 artefakter till Berlin, vilka lade grunden till ett av världens viktigaste egyptiska museer.

På Museumön kan man avnjuta de arkeologiska fynden från Medelhavsländerna i Altes Museum och Pergamonmuseet. I Altes finns många av de verkliga pärlorna från Egypten. Mest beundrad är bysten av den vackra drottningen Nefertiti, som levde under 18:e dynastin på 1300-talet f. Kr. och var svärmor till Tutanchamon. Nefertiti har fått en hedersplats mitt på en stor golvyta där ingenting tilläts störa beskådandet från alla vinklar.

Pergamonmuseet i närheten har döpts efter Zeus och Athenas altare som grävdes ut 1879 och 1904 i Pergamon i Mindre Asien. Altaret uppfördes på 100-talet f. Kr. på en bergsutlöpare där kung Attalus ville bygga ett Akropolis som skulle tävla med Aten. Det fraktades ut ur det ▶

Höger: Checkpoint Charlie, porten mellan öst och väst under tre decennier.

Nedan: Minnesmärket över mördade judar av Peter Eisenman.

I Berlin pågår ständigt spännande konstutställningar. Ovan reklam vid Potsdamer Platz för en Rembrandtutställning.

► ottomanska riket av tysken Carl Humann och rekonstruerades 1910 inne i Pergamonmuseet. Ett imponerande projekt med tanke på storleken. Den manshöga frisen med skulpterade gudar och jättar i kamp är 113 meter lång.

Porten från Ishtar

I grannsalarna i museet finns andra fynd av samma dignitet och dimension. Ishtarporten i Babylon från 500-talet f. Kr. sågs som ett av världens sju underverk. På 1930-talet rekonstruerades Ishtarporten i Pergamonmuseet, fjorton meter hög och trettio meter bred, med processionsväg och basreliefer. En annan är Torgporten

från Miletos. Det låg söder om Efesus i Mindre Asien, och bägge städerna omnämns i Nya Testamentet som platser där aposteln Paulus verkade. Torgporten från ca 120 e. Kr. är sexton meter hög med kolonner och valv i två våningar. Tre andra utställda föremål i skala 1:1 är södra fasaden på Mschattapalatset från 700-talets Jordanien, en interiör med portvalv från ett assyriskt 1100-talspalats, samt det utsirade Alepporummet.

Alla dessa jättelika "artefakter" som de idoga tyska arkeologerna släpade hem från Främre Orienten gör Pergamonmuseet till en unik sevärdhet även i ett globalt perspektiv, och bidrar till att hela

Museumön får samma statusnivå. Granne med Pergamon ligger Bodemuseum, Neues Museum och Alte Nationalgalerie. I en nära framtid ska man binda samman dessa fyra museer med en upphöjd "arkeologisk promenadbro". Förutom museerna finns Berlins katedral på ön med en stor, populär gräsplan framför, i folkmun kallad Lustgården.

Museumsinsel med dess byggnader har upphöjts till kulturarv av FN-organet Unesco. Palatsen i Potsdam och Sanssouci, tillsammans med Berlins parker och palats – Cecilienhof, Glienicke och Babelsberg – utgör Berlinområdet andra världsarv. Enbart museerna, slotten och den samlade konsten bjuder på tillräckligt för att fylla ett stort antal weekendresor till Berlin. □

RESEFAKTA BERLIN

Jan-okt 2006 steg antalet svenska Berlinbesökare med hela 32 procent. På tio månader gästade 74 000 svenskar Berlins hotell, som sägs vara hälften så billiga som i Paris eller London. Berlins Welcome Card för 16-24 euro ger obegränsat åkande under 2-3 dygn, och 25-50 procent rabatt på sevärdheter och evenemang.

Hotelltips: Check-in bodde på utmärkta Hotel Estrel, Europas största kongresshotell, känt också för högklassig underhållning, en halvtimme med T-banan från centrum: www.estrel.com

Restaurangtips: Vid torget Gendarmenmarkt ligger Aigner, som inspirerats påtagligt av legendariska ungdomcaféet Aigner i Wien, även menyn. Gemytlig trottoarservering med utsökt wiensk cuisine på färsk råvaror från marknaden. Prova Aigners tafelspitz med deras egenproducerade Horcherviner! www.aigner-gendarmenmarkt.de

Kulturtips: Berlin har 170 museer, 150 teaterscener, 300 gallerier, 3 operahus och 8 symfoniorkestrar. 1 juni–7 oktober 2007 visar Neue Nationalgalerie på Museumsinsel 150 verk av 45 franska konstnärer inlånade från Metropolitan i New York. Corot, Cézanne, Gauguin, Matisse, Manet, Monet, Renoir...

Internet-info: www.berlin-tourist-information.de, www.berlin.de. Tyska turistbyrån i Stockholm: www.tyskland-info.com, e-post: info@tyskaturistbyran.se, tel. 08-665 18 81.

Germanwings, SAS och Air Berlin flyger direkt från Stockholm till Berlin. Från Göteborg har Air Berlin en direktlinje till Berlin och SAS flyger via Köpenhamn.